

Kortelė:

955270_RegNr_I-2871-621/2014

<http://www.infolex.lt/tp/955270>

Administracinė byla Nr. I-2871-621/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-02334-2014-5

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gruodžio 23 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Žanas Kubeckas,

sekretoriaujant Palmirai Berberausienei,

dalyvaujant pareiškėjui A. P.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo A. P. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas A. P. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu (2-3 b. l.) ir prašo priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Atsakovas, Šiaulių TI), 30000 LT neturtinę žalą. Pareiškėjas skunde nurodė, kad Šiaulių TI buvo laikomas nuo 2011-09-21 iki 2014-09-21, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. Kalinimo Šiaulių TI laikotarpiu, pareiškėjui teko mažiau, kameros ploto, nei numatyta teisės aktuose. Pareiškėjas patyrė emocinę depresiją, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pradėjo jausti baimę mažoms patalpoms, dėl to sumažėjo bendravimo galimybės.

Pareiškėjas teismo posėdžio metu prašė skundą tenkinti ir patvirtino skunde išdėstytas aplinkybes.

Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Šiaulių TI atsiliepime į pareiškėjo skundą (8-13 b. l.) prašė jį atmesti kaip nepagrįstą. Atsiliepime nurodė, kad vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio

kodekso 1.126 straipsnio 2 dalies, 1.127 straipsnio 1 dalies nuostatomis, prašo nagrinėjant pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo taikyti ieškinio senaties terminą, skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos. Šiaulių TI pažymėjo, kad pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktą vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Taip pat nurodė, jog pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2011-05-13 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-09-24. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,75 kv.m iki 8,92 kv.m gyvenamojo ploto, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Atsakovas atkreipia dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalinimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalinčių asmenų skaičiui paros eigoje, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas 331 dieną. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Šiaulių TI akcentavo, kad pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių TI sąlygomis. Remdamasis šiomis aplinkybėmis, Šiaulių TI manė, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Papildomai nurodė, kad Šiaulių TI pagal galimybes įgyvendino ir siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus, nagrinėjamu atveju nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas A. P. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės 30000 LT žalos atlyginimą už laikotarpį nuo 2011-09-21 iki 2014-09-21. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Atsakovas prašo taikyti senaties terminą. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau ir CK) 1.124 straipsnį, ieškinio senatis – tai įstatymo nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs (CK 1.126 straipsnio 1 dalis). Tačiau ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti (CK 1.131 straipsnio 1 dalis). Pasibaigus ieškinio senaties terminui galimybė priverstinai, valstybės prievartos pagalba įgyvendinti subjektines teises išnyksta. Nagrinėjamu atveju atsakovas prašė taikyti ieškinio senatį daliai pareiškėjo reikalavimo skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo

teisės pažeidimą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125 straipsnio 8 dalyje reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Pareiškėjas kreipėsi į teismą 2014-09-22 (pašto spaudas ant voko), todėl atsakovo prašymu taikyti ieškinio senatį reikėtų tik vienai dienai, t.y. 2011-09-21. Tačiau iš byloje esančios pažymos matyti, kad pareiškėjas tą dieną Šiaulių TI nebuvo ir tai neturi jokios reikšmės šios bylos nagrinėjimui, todėl atsakovo prašymas dėl ieškinio senaties taikymo netenkinamas.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų viešoji atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš Slovėniją ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukelia šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla* prieš Lenkiją, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą K. prieš Lietuvą; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai

grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic* prieš Slovėniją; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalnimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Byloje nustatyta, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo pristatytas 2011-05-13 ir periodiškai laikytas iki 2014-09-24, tačiau pareiškėjas nurodo, jog neturtinę žalą patyrė laikotarpiu nuo 2011-09-21 iki 2014-09-21, todėl vertinamas pareiškėjo nurodytas laikotarpis. Kaip buvop minėta, pareiškėjas į tardymo izoliatorių buvo pristatytas 2011-09-22, todėl šiai bylai aktualus laikotarpis nuo 2011-09-22 iki 2014-09-21. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 37 (plotas 7,68 kv. m.), Nr. 2 (plotas 6,45 kv. m.), Nr. 34 (plotas 7,9 kv. m.), Nr. 36 (plotas 7,49 kv. m.), Nr. 73 (plotas 8,92 kv. m.), Nr. 35 (plotas 7,49 kv. m.), Nr. 56 (plotas 19,05 kv. m.), Nr. 95 (plotas 17,52 kv. m.), Nr. 57 (plotas 19,99 kv. m.), Nr. 54 (plotas 17,98 kv. m.), Nr. 53 (plotas 18,74 kv. m.), Nr. 18 (plotas 18,56 kv. m.), Nr. 59 (plotas 19,78 kv. m.), Nr. 32 (plotas 20,91 kv. m.). Iš byloje esančios pažymos matyti, kad pareiškėjas kameroje Nr. 37, 73, 35, 57, 59 buvo laikomas nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalnimo įstaigoje, kameros ploto normos. Taip pat pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalnimo įstaigoje, kameros ploto normos tais atvejais, kai kameroje Nr. 2 pareiškėjas buvo laikomas vienas, kameroje Nr. 34, 36 kartu su pareiškėju buvo laikoma iki 2 asmenų imtinai, kameroje Nr. 56, 53 ir 32 kartu su pareiškėju buvo laikoma iki 5 asmenų imtinai. Tačiau iš pateiktos pažymos ne visais atvejais galima nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, kameros ploto normos. Kadangi pareiga pateikti tikslią informaciją apie kalnamus asmenis tenka atsakovui, todėl visos abejonės aiškintinos pareiškėjo naudai. Teismas konstatuoja, jog kalėjimo Šiaulių TI laikotarpiu nuo 2011-09-22 iki 2014-09-21 periodiškai, išviso 266 dienas, pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, galimai pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t.y. vienam asmeniui, laikomam kameroje teko mažiau kaip 3,6 kv. m. ploto. Šiaulių TI administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalniamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais.

Teismas atsižvelgia į tai, kad pareiškėjas Šiaulių TI ilgą laiką buvo kalniamas galimai pažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalnimo įstaigoje, kameros ploto normos reikalavimus, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalnimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias. Vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, teismas daro išvadą, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu, o kalėdamas pas atsakovą aukščiau aptartomis sąlygomis, pareiškėjas patyrė pinigine išraiška apskaičiuotiną neturtinę žalą. Teismas taip pat atsižvelgia ir į tai, kad byloje nenustatyta, jog atsakovas būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmonišškai su juo elgtis, o tam tikras kalniamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai,

patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu. Be to, pareiškėjas buvimo Šiaulių TI laikotarpiu turėjo galimybę pasivaikščioti gryname ore, pažeidimo laikotarpis nebuvo nepertraukiamas, pareiškėjui tenkanti kameros ploto norma nuolat kito.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertindamas turimų įrodymų visumą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartyje Nr. A438-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartyje Nr. A442-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. rugpjūčio 18 d. nutartyje už 232 dienas priteista 5900 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. birželio 19 d. nutartyje Nr. A⁸⁵⁸-275/2014 už 330 dienų priteista 6600 Lt neturtinės žalos atlyginimui), pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę, bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimalią mėnesinę algą, vidutinį darbo užmokestį), teismas laiko, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 4000 Lt. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 30000 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85-87 str., 88str.1 d. 5 p. teismas,

n u s p r e n d ž i a:

Pareiškėjo A. P. skundą tenkinti iš dalies. Priteisti pareiškėjui A. P. iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 4000 Lt (keturi tūkstančiai litų) / 1158,48 EUR (vienas tūkstantis šimtas penkiasdešimt aštuoni eurai 48 ct) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Žanas Kubeckas